

vsi drugačni
vsi enakopravni

Otroci z avtizmom

Večinoma so otroci zelo družabni, radi imajo pozornost odraslih in uživajo v družbi vrstnikov. Že zelo majhni otroci se nasmihajo, ko se s pogledom srečajo z drugimi ljudmi, radi imajo telesno nežnost in igro.

Za otroke z avtizmom je značilno ravno nasprotno: ne odzivajo se tako kot njihovi vrstniki. Delujejo, kot bi bili v svojem svetu in kot da jih drugi otroci in odrasli ne zanimajo, pogosto so zaposleni sami s seboj (lahko ure in ure opazujejo svojo roko, se gugajo in ponavljajo različne gibe), imajo težave pri navezovanju stikov in sporazumevanju. Otroci z avtizmom na videz prav nič ne odstopajo od svojih vrstnikov. Njihovi pogosti napadi besa in trme vzbujajo pozornost okolice, ki si to vedenje napačno pojasnjuje kot razvajenost in nezgojenost.

Besedo avtizem uporabljamo za zelo širok razpon avtističnih motenj. Najbolj razpoznavni sta dve skupini otrok, ki sta tudi dve skrajnosti avtizma: otroci z značilnim »klasičnim« avtizmom (to je Kanerjev zgodnji otroški avtizem) in otroci z Aspergerjevim sindromom.

Otroci z zgodnjim otroškim avtizmom

Otroci z zgodnjim otroškim avtizmom so lahko odkriti že pri starosti dveh let in pol. Od svojih vrstnikov se razlikujejo po tem, da pogosto ne vzpostavljajo očesnega kontakta (kot bi gledali skozi ljudi,

bolščijo v prazno). Njihovi starši so zaskrbljeni, ali otrok sliši, saj se vedejo podobno kot gluhi otroci. Ne odzovejo se, če jih pokličemo po imenu, velikokrat se ne ozrejo tudi ob glasnih zvokih. Isti otrok si lahko zatiska ušesa in kriči, ker ga moti zvok mešalnika iz kuhinje. Veliko otrok z avtizmom se ne nauči govoriti in opazno zaostajajo v razvoju. Tisti otroci z avtizmom, ki se naučijo govoriti, pa svojega govora ne zmorejo uporabljati za sporazumevanje z drugimi. Lahko si zapomnijo pesmice in celotne odlomke zgodbic, ko pa si neko stvar želijo, tega ne izrazijo z besedami. Namesto da bi rekli »Prosim, soka!« odraslega vlečejo za roko in z njegovo roko vzamejo, kar si želijo. Na vprašanje drugih ljudi velikokrat odgovorijo tako, da enako vprašanje ponovijo. Sebe poimenujejo z on ali ona, lahko tudi z imenom.

Ena od značilnosti otrok z avtizmom je nenavadna igra. Običajno otroci presenečajo odrasle s svojo domišljijo pri igri. Avtistični otroci delujejo, kot da se ne bi znali igrati. Zelo radi gledajo predmete, ki se vrtijo. Otrok z avtizmom bo obrnil avtomobilček na streho, vrtel le eno kolo avtomobilčka in ga opazoval od blizu, namesto da bi se igral, da vozi tovornjak čez razne ovire na preprogi in se ustavlja na črpalkah.

Čeprav ima večina otrok z zgodnjim otroškim avtizmom tudi motnjo v duševnem razvoju (to pomeni, da ne zmore zahtev redne osnovne šole), imajo lahko zelo nenavadne sposobnosti. Najpogosteje je to izreden spomin, glasbena nadarjenost, nekatere matematične sposobnosti ... Nenavadno je opazovati otroka z avtizmom, ki se ne zmore samostojno obleči in namesto da bi odgovoril na preprosto vprašanje »Kaj delaš?« v odgovor ponovi »Kaj delaš?«, kot iz topa pa izstrelili »28. julija 1965 je bila sreda.« Edo – otrok z avtizmom, s katerim sem kot specialna pedagoginja delala 7 let – je na moje začudeno spraševanje

Gorazd Vahen

Motenj avtističnega spektra ne povzročijo starši z neustrezno vzgojo ali kakšne druge neugodne izkušnje v otrokovem zgodnjem razvoju.

»Kako to veš? Edo, kako si to izračunal? Ali veš, koliko dni ima julij?« povsem brezbrizno odgovoril: »EDO TO VE!«

Otroci z Aspergerjevim sindromom

Čeprav so otroci z Aspergerjevim sindromom nekoliko podobni otrokom z avtizmom, so med njimi tudi pomembne razlike. Otroci z Aspergerjevim sindromom imajo praviloma povprečne ali nadpovprečne sposobnosti in obiskujejo program redne osnovne šole. Ti otroci pogosto niso deležni ustrezne strokovne pomoči, ker niso prepoznani. Svojim vrstnikom in učiteljem se zdijo čudaški in nenavadni. V svojem vedenju odstopajo predvsem zaradi težav v druženju in sporazumevanju z drugimi. Delujejo samotarsko, samozadostno in izstopajo s svojim nenavadnim vedenjem. Otroci z Aspergerjevim sindromom imajo razvit besedni govor in v svojem jezikovnem razvoju ne zaostajajo za vrstniki, čeprav

je njihov jezik nenavaden. Ure in ure lahko pripovedujejo o neki stvari (npr. o tarantelah ali planetih). Njihovo pripovedovanje je smiselno, deluje pa bolj kot strokovno predavanje brez poslušalcev. Medtem ko na dvorišču vrstniki igrajo nogomet, otrok z Aspergerjevim sindromom celo popoldne prešteva vozila ali glasno bere številke na registrskih tablicah. Kljub spodbudam staršev, da bi se doma igral z bratom ali sestro, poslušal zgodbe, raje gleda enake oglase TV-prodaje ali vremenske napovedi. Pogosto se ti otroci gibajo zelo okorno in nerodno. Prav tako kot otroci z avtizmom so lahko enkrat preobčutljivi za zunanje dražljaje (zvon, bolečino, temperaturo ...), drugič pa delujejo povsem odsotno in neobčutljivo. Pogosto so zelo natančni, radi urejajo igrače ali potrebščine v vrsto, ravnajo robove knjig. Motijo jih spremembe in so nagnjeni k ustaljenemu redu.

Kaj je vzrok za nastanek avtističnih motenj pri otrocih?

Motenj avtističnega spektra ne povzročijo starši z neustrezno vzgojo ali kakšne druge neugodne izkušnje v otrokovem zgodnjem razvoju. Prav tako teh motenj ne morejo povzročiti pritiski iz okolja (npr. zahteve v šoli). Vzrok za nastanek avtističnih motenj danes še ni povsem znan. Strokovnjaki so enotni le v tem, da ni enega samega vzroka za različne oblike avtizma, čeprav je gotovo, da gre za organski vzrok. Najverjetneje je težava v delovanju ali strukturi osrednjega živčnega sistema. Avtizem povezujejo tudi z nekaterimi genetskimi posebnostmi.

Kakšne pomoči so deležni avtistični otroci v šoli?

Zaradi motnje v duševnem razvoju (njihove sposobnosti so v primerjavi z vrstniki zelo nizke) je večina otrok z zgodnjim otroškim avtizmom v šoli s prilagojenim programom, v posebnih oddelkih ali v zavodih. Otroci z Aspergerjevim sindromom so po navadi v rednih osnovnih šolah. Tem otrokom lahko pomagamo s prilagojenim izvajanjem tega programa (učitelji drugače preverjajo njihovo znanje, prilagodijo način poučevanja) in dodatno strokovno pomočjo (z njimi se lahko dodatno ukvarja specialni pedagog).

dr. Branka D. Jurišič

specialna pedagoginja,
Zdravstveni dom Ljubljana Center,
Mentalnohigienski oddelek